The Byelorussian Times

ЧАС
Двумоўны беларускі часапіс у З.Ш.А.

No.54, Vol.11, USPS 345—170 May 1986 9—06 Parsons Blvd., Flushing, N.Y. 11357 Price $1.35

BYELORUSSIA TODAY

It is natural for those who travel abroad to share freely upon teturn their memories and impressions, good or bad, as the case may be, with friends or acquaintances if an occasion arises.

Unfortunately there is an exception to this inborn human behavior, namely, that everyone with relatives within the Soviet Union fears being openly critical of that state, because relatives and acquaintances may be punished for one's indiscretions. Is it importanr? Certainly, but so is the guilt of concealing the knowledge of truth in the face of shamelessly disseminated falsehoods. Either choice is painful.

After prolonged considerations I made mine. The result which you are about to read should not imply that I wish to deter interested people from visiting Byelorussia, if given a chance. After all, personal experiences and observations are the best travelogues and most unforgetable teachers.

*

Patriotism never bothered me. I couldn't see myself as a Byelorussian as my parents are, nor as a typical Australian, though born and raised in Australia. I would justify myself to interested persons as an Australian with Byelorussian heritage. All changed as I was confronted by pushy, questioning Soviet officials, who kept insisting that I was really a Soviet citizen. Suddenly, I became defencively and proudly nationalistic — an Australian.

Later I became more Byelorussian than the natives. I was indignant towards relatives who told me, "We think of ourselves as good Soviet people first, then Byelorussians."

"How could this be?", I asked. "When we in the Free World try hard to pass on the language (often ignorantly mistaken for Russian), encourage traditional skills, always in the face of apathy and/or discouragement, and you ...?"

In Byelorussia, the Russian language is a passport to opportunity, and the youth is not interested in skills, crafts or traditions that only the old village people seem to remember and practice. Life is one big maze of work, parties, and drink.

Certainly, the relatves and acquaintances whom I met were amazed to hear me speak, if not fluent, passable Byelorussian, which improved dramatically with my needs. Children shyly spoke Russian, or mixed the languages. The only English-speaking person I met taught English in a senior school, and had studied in England. One night a university professor being interviewed on T.V., tried to encourage students to study Byelorussian language. Apparently, senior students felt they had to take university entrance exams in the Russian language to be good enough to get in, and had little confidence in the worth of their parents' language.

I first arrived in Moscow on an *Aeroflot* perhaps one airline safest from hijacking. Well, who would want to hijack a plane that gives the bumpiest flight, makes funny fropeller noises, has collapsible seats, mixes smokers and non-smokers, has filthy toilets, and rarely has seat allocations?

After arriving completely tired and ill the customs inspection seemed routine. Probing in all my bags, checking, rechecking documents, asking questions, was nothing compared to what I half expected. Earlier travelers reported of body searches, stripping, and endless embarassment.

However, departing from the Soviet Union was a torment of embarassment. Every article, which was neatly packed, was removed from each bag, even my carefully worded and somewhat coded diary, family photos, purse, papers, etc. Invasion of privacy is not enough to express the sheer frustration, as I tried to stuff my bags again, while the officials looked on from a distance.

At 5:30 A.M. Moscow International Airport was just awaking, but I needed to change currency, so I went to a place with a sign that read "Open 24 Hours" but no one was at the counter. At another counter I enquired about the Domestic Terminal and was rebuffed: "Not here." I wasted half an hour with rude and unhelpful people until I finally got some change and caught my bus to the Domestic Terminal. The bus ride cost me a few kopeks. Public transportation is both cheap and regular and services most towns well.

The Moscow Domestic Terminal has two types of customer service. As it happened, I discovered the Peoples' section first and not the tourists'. There long queues of people lined up for tickets or telephones, young soldiers sprawled on the floors and against the walls and crowds were everyplace. Spotting the ticket counter I needed, I joined a throng of people, shoving and pushing to be served first, as is the custom. Eventually I got to the front and requested a seat allocation on the next avilable plane to Miensk (Minsk). "Seven tonight" the woman at the counter said. As my face fell she advised "Why don't you try Intourist, at the end of this building?" I walked into the partitioned, contrastingly cool, semi-empty Intourist area, and walked out in moments with a seat on the next plane.

The new Miensk airport is located miles out of the city itself. The young girl at tourist information was a rarity — pleasant and informative. In a few minutes I had been told which bus to take and where, the fare needed and what to see along the way.

Miensk: the old and the new. The old (or what's left of it) has stately buildings of two or three stories, some used as homes, apartments, or offices. Trams run on tracks through the center of wide streets lined with small stalls, selling mixed goods such as cosmetics, childrens' clothes, unbrellas, ice cream, beer, tomatoes and strawberries at a bargain price of three glasses per ruble. The buyer provides his own plastic bag for the goods, or they will be wrapped in a sheet of newspaper.

As I passed a green, lush park, I noticeed the tourist hotel and the store "Bierozka" across the park, just a short walk to the city's center of shops, eateries and a train station. "Bierozka" offers western goods for the tourists at high prices, but then Soviet citizens think that only the rich can travel. Foreign currency buys jeans, fold-away umbrellas, Adidas shoes, and clothing not readily obtainable elsewhere. My relatives gasped at the selection before making difficult choices. Weeks later, I experienced similar feelings, when, finally out of the USSR, I gazed at wonderful fresh fruit and vegetables at a market, with large, hungry eyes.

The hub of activity centers near and around the train and bus stations. Trams stop meters away and are surprisingly clean and comfortable. The new buses run regularly and efficiently, unlike the old buses which have been relegated to the country village runs and are usually crowded, dirty, cramped with people, bags, and, occasionaly, live fowl. All people being equal, women are left

(continued on page 2)

A PROTEST

AGAINST THE DESTRUCTION OF BYELORUSSIAN CULTURE AND RUSSIFICATION OF THE BYELORUSSIAN PEOPLE BY THE PRESENT MOSCOW COMMUNIST DICTATORSHIP

BYELORUSSIAN SCIENTIFIC, CULTURAL AND RELIGIOUS INSTITUTIONS, AS WELL AS BYELORUSSIAN NATIONAL POLITICAL AND SOCIAL ORGANIZATIONS IN THE FREE WORLD DO HEREBY APPEAL BY THIS ADDRESS TO ALL MEN OF GOOD WILL, SCHOLARS, WRITERS, JOURNALISTS, RELIGIOUS AND CULTURAL LEADERS, AND INVITE THEM TO JOIN US IN A PROTEST AGAINST THE WHOLESALE DESTRUCTION OF BYELORUSSIAN CULTURE THROUGH FORCIBLE RUSSIFICATION AND INCREASINGLY OPPRESSIVE MEASURES BY THE MOSCOW COMMUNIST DICTATORSHIP AIMED AT THE TOTAL ANNIHILATION OF THE BYELORUSSIAN NATIONALITY ON ITS ETHNOGRAPHIC TERRITORIES.

IN SUPPORT OF THIS PROTEST WE BRING FORTH THE FOLLOWING FACTS:

FIRST: that January 1, 1919, right after the declaration issued in Smalensk creating the so-called Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSSR) in Byelorussian ethnographic borders, a large part of Eastern Byelorussia with its capital city of Smalensk and the population of more than three million was surrepticiously annexed to the Russian Soviet Federative Socialist Republic by way of an administrative fiat in open violation of the popular will and even of Lenin's precepts themselves. That situation persists to this day. After 66 years nothing has changed — the truncated BSSR (which in 1945 become a founding member of the United Nations) still exists and the annexed expanses of Eastern Byeloryssia suffer severe russification and oppression

SECOND: in the annexed lands of Eastern Byelorussia, after the total liquidation of all Byelorussian organized life by Stalin's dictatorship, a merciless policy of denationalization and assimilation of Byelorussians was stubornly pursued all these years by the Russian Communist administrative apparatus and the Communust Party. Today, in the aftermath of that policy, not even a single publication exists in the Byelorussian language on those territories. Even the use of Byelorussian books and texts in libraries is forbidden and the selling of any publicatiuons in Byelorussian is outlawed in all public establishments. Not a single Byelorussian school exists in the regions of Smalensk, Bransk and Vialikija Luki, nor is there a single church where one could hear services in the Byelorussian language. Byelorussian school children are forbidden to speak their own language which is contemptuously referred to as "language of the uneducated". To deny the Byelorussians their right of self-determination in all annexed territories, the category "Byelorussian nationality" is simply omitted during the census and, the native population has no choice but to be registered as "Russians". In these lands, with passing years the native cultural elite has become exterminated in its entirety. A few survivors were forced into exile or suffered deportation and some managed to take refuge within the BSSR. Such is the bleak but true picture of the desperate situation of the Byelorussians in the annexed parts of Eastern Byelorussia.

THIRD: by falsifying Byelorussian history and contradicting even the works of their own Russian ethnographers, today's imperialists who rule the Soviet Union intend to establish through Soviet historical science and textbooks that all of Eastern Byelorussia always has been and should forever remain an integral part of Great Russia. We must state it here in unequivocal terms that this is just another great lie, another rape of truth for which Moscow has only one justification — naked force. The world must know that long before Hungary, Afghanistan, etc. there has been Russian aggression in Byelorussia. As its first victims we want the world to know what the Russians mean when they boast of having "solved" the nationality problem within the Soviet Union.

Committee For Free Byelorussia
Federation Of Free Byelorussian Journalists
Kastus Kalinouski Byelorussian Research Institute
Byelorussian Autocephalous Orthodox Church
Byelorussian Literary Association "Bayavaya Uskalos"
"Byelorussian Voice", Canada
"The Byelorussian Times", U.S.A.
Byelorussian-American Alliance

ЯДЗЕРНАЯ РАДЫЯЦЫЯ НА БЕЛАРУСІ

Катастрофа ў канцы красавіка г.г. на ядзернай электрастанцыі ў Чарнабыле, на Украіне, блізка беларускае граніцы, выпусьціла ў паветра шмат ядзернай радыяцыі. Дакладных інфармацыяў пра Беларусь мала, але ведама, што ў пачатковаы пэрыяд катастрофы ветры дзьмухалі на Беларусь і таму Беларусь можа быць значна пашкоджана радыяцыяй. На шчасьце, тады ня было моцных дажджоў якія змылі-б з паветра яшчэ больш радыяцыі чым магло апасьці на Беларусь добрай пагодай. Адзін месяц пасьля катастрофы былі знойдзены раёны узмоцненай радыяцыі ў паўдзённай Беларусі каля Гомеля й 20,000 дарослых і 60,000 дзяцей было эвукавана ад туль. Сёньня ў Кіяве ўзровень радыяцыі ёсьць ў 30 разоў нармальнага. У Менску, хоць дакладна ня ведама, але на падставе адлегласьці, узровень радыяцыі можа быць да 10-ці разоў нармальнага. Масква падае, што больш за 100,000 чалавек атрымалі дозу радыяцыі якая можа выклікаць рака. Эфэкты радыяцыі будуць яшчэ пашырацца.

ЯНОЎСКІ «ИЗБЕЖАЛ»

У Гайленд Парку Цяпер Служыць «Батюшка» з Расейскае Царквы

Пасьля забароны яму служэньня на Рычнанд Гілл грэцкім архіяпіскапам Якавасам (гл. *Беларускі ЧАС* Нр.53), разтрыжаны Яноўскі, ящчэ недзе перад Вербнаю Нядзеляю, некуды выехаў і пакінуў сваю былую парафію ў Гайленд Парку. Ніхто дакладна ня ведае куды ён падзеўся. Праўдападобна Яноўскі сказаў адшчэпнікам, што гэта ня іхняе дзела і, што яны яму надаелі. Ёсьць непацьверджаныя чуткі, што Яноўскі змыўся на шэсьць месяцаў, калі не на даўжэй.

Характэрна, што адшчэпніцкія лідары ў Гайленд Парку не зьвярнуліся да Мітрапаліта БАПЦ Ізяслава з просьбай забясьпечыць ім парафію сьвятаром-беларусам, а замест сьвятара знайшлі нейкага „батюшку" з Расейскае Царквы (т.з. „Амэрыканскае") якая прызнае Маскоўскага Патрыярха і стараецца падпарадкаваць пад сваю ўладу як найбольш праваслаўных цэркваў у Амэрыцы.

У Гайленд Парку раней былі беларускія патрыёты якія абражаліся калі пачуюць хоць адно слова па-расейску. Дзе-ж яны цяпер? — чужынцу кланяюцца, а свайго зьневажаюць. Няведама ці гэты „батюшка" моліцца за Маскоўскага Патрыярха, ці за расейскага япіскапа ў Амэрыцы які прызнае Маскоўскага Патрыярха, ці за разтрыжанага Мацукевіча, а можа ён бедны наагул ня ведае, што папаў у раскольніцкую сэкту? •

The Byelorussian Times
USPS 345—170
9—06 Parsons Blvd.
Flushing, N.Y. 11357, U.S.A.
A Byelorussian newspaper published bimonthly in January, March, May, July, September and November.
Dr. Roger Horoshko, Publisher
Annual subscription $8.00
U.S. currency only
From outside of the U.S.A. payment must be made by an international money order drawn on a U.S. bank or by a postal money order payable by the U.S. Post Office. For air mail to Europe add $4.00 or $6.00 to Australia.
POSTMASTER:
Send address changes to the
BYELORUSSIAN TIMES
Post Office Box 141
Whitestone, N.Y. 11357
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT FLUSHING, N.Y. 11355
ЧАС
Двумоўная Беларуская Газэта
Др. Р. Гарошка, выдавец
Выходзіць 6 разоў на год у студзені, сакавіку, травені, ліпені, верасьні й лістападзе.
Падпіска за 6 нумароў газэты (гадавая) каштуе $8 даляраў у Амэрыцы. З іншых краінаў грошы павінны быць перасланыя ў амэрыканскіх далярах банкавым або паштовым грашовым пераказам.
Лётніская перасылка каштуе дадаткова: $6 да Аўстраліі й $4 да краінаў Эўропы.

Паўлюк Верны

Адшчэпніцкая Авантура на Могілках

11-га травеня г.г., у нядзелю Тамаша (Фаміну), пасьля адслужэньня Сьв. Літургіі і агульнай Паніхіды ў Саборы Сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне, Яго Высокапрэасьв. Уладыка Мітрапаліт Ізяслаў, на просьбу вернікаў, неадкладна адправіўся машынай у Іст-Брансвік, Н.-Дж., каб па традыцыі памаліцца над магілкамі спачываючых тут нашых Герархаў і вернікаў.

На вялікі жаль усіх, справа не абышлася без закапоту, які спрычыніў Т. Супрун, старшыня рады мясцовых бунтаўшчыкоў-адшчэпнікаў і яго сябры. Як аказалася, пакуль прыехаў Уладыка, яны ўжо тут чакалі значнай грамадою, а растрыга Карп заводзіў свае казьліныя напевы перад агульным памятнікам. Вось як толькі Уладыка Мітрапаліт выйшаў з машыны і пачаў аблачацца, падыходзіць да яго група збунтаваных, а Т. Супрун зьвятраецца да Уладыкі, тытулуючы яго „ойча", фактычна крычыць, забараняючы пачынаць паніхіду — гэта нібы каб не перашкодзіць ім, г.зн. таму-ж растрызе Карпу. Прытым, хапіла адшчэпнікам нахабнасьці навет пагразіць паліцыяй!

Усе абурыліся на такое хамства. Пасыпаліся вострыя рэплікі на п'янага „старшыню", толькі сам Уладыка Ізяслаў не зьвярнуў на яго найменшай увагі, кінуўшы яму коратка ў адказ: „Вы мне тут ня будзеце загадваць." — і неадкладна перайшоў з людзьмі да магілы сьв. пам. Мітрапаліта Андрэя. Пакуль ён тут сконьчыў служыць поўную Паніхіду, Карп і кампанія абеглі, збальша „багаслаўляючы", магілкі сваіх ды хутка цішком і змыліся. І так, хоць пачалося ўсё даволі бурна, закончылася зусім мірна поўнай перамогай Уладыкі Мітрапаліта, які змог бесьперашкодна адслужыць прадпісаныя ўставам малебны над магілamі нашых пакойных Герархаў, сьв.п. Мітрапаліта Андрэя, сьв.п. Архіепіскапа Васіля, і нашых духаўнікоў Мітр. Прат. Хведара Данілюка. Мітр. Прат. Сьцяпана Войтанкі і Ерэя Віктара Войтанкі, ды ўсіх нашых адышоўшых у вечнасьць родзічаў, пакрапіўшы ўсе магілкі сьвячонай вадою. Быў адслужаны ўрачысты малебен і перад агульным помнікам беларускім героям. Усё гэта заняло каля трох гадзін часу.

Здавалася-б, можна было-б той прыкры інцыдэнт зігнараваць, зусім прамаўчаць, каб ня тое, што ён так востра, выяўна і балюча падкрэсьліў тую гора-бяду, якой хварэе наша Сьвятая Царква. Вось прыбывае на магілкі ня хто іншы, а ўсімі прызнаваны і ганараваны Мітрапаліт БАПЦ, ды не абы які там чужак, а свой ад крыві і касьці чалавек, Паляшук. Замест, каб якго з радасьцяй і гонарам вітаць, свайго беларускага найвышэйшага саноўніка на чужыне, выступае падпіты, цёмны мужычына — а як-жа, таксама Паляшук — каб ставіць Герарху перашкоды, забароны.

Які кашмар? Дзе гэта нешта такое практыкуецца? А так, ёсьць, такая краіна, дзе любы „председатель" можа загадваць „служителям культу". Вось ад куль сягае ажно сюды сатанінскі біч. Толькі ці не пара нам пачаць вылямлівацца з-пад яго ўлады? Дакуль будзем валяцца ў паніжэньні? •

BYELORUSSIA TODAY

(continued from page 1)

standing while old war heroes may claim any seat they fancy. Old war heroes may also cut across long lines to be served first, or have special treatmennt.

Leaving the city center, one discovers new, sprawling Miensk. Towering concrete slab apartment blocks are cheerfully painted with modern strips of pink, blue or yellow. Approaching closer to these estates, the roads become dusty tracks, the landscape barren except for struggling young birch trees and the feeling of a neglected half finished project nearby. Inside one building a lift took me up tp the ninth floor, where a family of three share a one bedroom apartment. State housing is free, except for utilities and there is a three-year waiting period for apartments.

The appartment I visited was furnished comfortably. Both parents worked and the child went to school. The living room had a massive wall unit (the latest furniture rage), color T.V., couch and wall hangings. The kitchen had a small refrigerator, stove, sink, and cupboards along one wall, and a half table against the other wall. The bathroom (laundry on wash days) was minute, but the occupants, once village residents, thought themselves very fortunate to have such an appartment.

Conditions in the villages haven't changed much since World War II. Although everybody has a color T.V., electrical power is shut off for the night. There are no plumbing facilities in the homes. Fields are ploughed by horses and the crops cut out by scythes, that is, if it is one's own land. On the state run farms, television documentaries show the latest technology and equipment being used. However, many villagers and farm workers migrate to the city with its comforts and conveniences.

In the city my friends and I went shopping for the illusive fresh fruits and vegetables. One store was reported to be selling pig hocks, and though the queue stretched to the door, one of my companions decided to wait, while the rest of us scouted for other goods. Lemonade stocks disappear fast. Alcohol stores do a brisk trade. Toilet paper is unavailable and bath towels have been extinct for at least two winters.

My companions ignored my grumblings for fruit and offered me an ice cream. I tried to explain that I couldn't live on their type of diet of "sala" (bacon fat), potatoes, hamburgers, and bread, helped down by a few glasses of vodka. I was told I was "spoilt" and, since I suffered from alcoholic poisoning, I agreed. However generous and hospitable the hosts were, I offended them by not eating or drinking as heartily as they. Byelorussians, by nature, are very hospitable and go to extremes to entertain in style, and I felt guilty at my lack of gratitude.

Indirectly, I was a threat to my hosts' peace of mind. I described a carefree lifestyle, general accomplishments and ambitions, in great contrast to the negative portrayal of the capitalism by the Soviet media. People were intrigued. How could I travel alone? Wasn't I afraid? Moreever how could I be so outspoken in any company, and not fear possible consequences? Everyone looked in disbelief, when I stated that it was normal in our society to criticize anyone and anything, including governments, politicians, and the police. Whereas in Byelorussia no one spoke against anything in public, in private there were only mild hints.

Education and the media are rigidly structured. "Western Fascism" is liberally applied by the media to anything the state disapproves of. My hosts could not explain its meaning, but suggested it had something to do with America. President Reagan is "war hungry" according to general opinion and Mr. Gorbachev (his name is whispered) is well respected and has an excellent public image. After all, he is trying to "curb the international arms race" and deal with the alcohol problem in the Soviet Union.

All news is strictly controlled by the state. Safe subjects, such as brush fires in Canada, starvation in Africa, eviction of homeless squaters in the USA, are readily covered. However, nothing is said about the terrorist attacks in Europe or the riots in England. At the time of my visit there was a popular documentary about India: "These poor, but happy people. See what capitalism did to them," as well as interviews with World War II heroes, commemorating forty years of peace.

After questioning my hosts about one interview on television, I was surprised to find them hazy and rather misinformed about facts. They knew of no war allies and only the Russians were their big heroes and saviors.

I was disillusioned by the narrow monologue of the guide during my obligatory visit to "Khatyn" and "Kurhan slavy", monuments to the dead. The perceived impression was that the war had only two major sides, the heroic Russians and the bad Germans and that the Byelorussians should be "grateful to Russia for their lives." Certainly my companions thought themselves to be lucky in the care of Russia and did not like my implications that Byelorussians weren't getting a fair go.

In our democratic societies, we have freedom of choice, and usually choose to be apathetically inactive. The youth in Byelorussia is the same. Mainly old people go to church, or value tradition and they are not overly afraid of being spied upon and reported as "bad communists." There ones' loyalty is only to the state and communism and everpresent placards remind everyone to live by Lenin's words.

The atheistic state marries and buries with a piece of paper as evidence, but

(continued on page 4)

РОЗНАЕ

• 25-га САКАВІКА Ў НЬЮ ЁРКУ. У нядзелю 23-га Сакавіка Беларусы Нью Ёрку Нью Джэрзі й ваколіцы адзначылі 65-я ўгодкі Акту 25-га Сакавіка. Пасьля сьв. Літургіі ў Саборы БАПЦ ў Брукліне, Я.М. Мітрапаліт Ізяслаў адправіў малебен за вызваленьне Бацькаўшчыны-Беларусі. Асабліва кранальнымі былі словы канцавое прасьбы малебну: „Табе молімся..., каб ... літасьцівым вокам глянуўшы на Тваіх людзей і Тваю спадчыну, зьмілаваўся над імі, ды над іхнім Краям, што спусьцеў праз нашыя няпраўнасьці й нявольным стаў ды палоньнікам бязбожных; але будзь ласкаў даць Яму зноў вярнуцца да даўнае свабоды..." Прынагодны сход адбыўся ў парафіяльнай залі на якім цікавы даклад на тэму дня чытаў Сп. П. Маньkоўскі, зьвязваючы падзеі 1918 г. із слаўнай мінуласьцяй нашага народу.

• 25-га САКАВІКА Ў ФЛАРЫДЗЕ. 28-га Сакавіка ў Сэінт-Пецярбурзе ў Фларыдзе (ЗША) ў памешканьні Міжнароднага Дому на сходзе студэнтаў прыбылых у ЗША з розных краінаў сьвету, выступаў прадстаўнік Беларускага Вызвольнага Руху Алесь Змагар з рэфэратам на тэму: „Дзень Незалежнасьці БНР". Расказаўшы студэнтам пра Акт 25-га Сакаваіка й як пазьней чырвоныя маскалі мардавалі беларускае насельніцтва, на заканчэньне дакладчык зазначыў, што „вораг ... ідэі волі зьнішчыць ня мог — яна жыве і кліча да далейшай барацьбы пад лёзунгам *Незалежнасьць Краю, Свабода Народу.*"

•DIRECTORY OF ORTHODOX PARISHES AND CLERGY IN THE BRITISH ISLES 1986. *Stylite Publishing and Orthodox Fellowship of St. John the Baptist, 37 Salop Road, Welshpool, Powys, Wales.* Publication lists Orthodox Churches in England, among them seven parishes of the Byelorussian Autocephalous Orthodox Church under Metropolitan Iziaslav in: (1) Birmingham-Wolverhampton, (2) Bradford, (3) Cambridge, (4) London, (5) Manchester, (6) Nottingham, and (7) Stevenage. A totality of 134 parishes and 8 jurisdictions are listed.

• АДШЧЭПНІКІ АБ «ЧАСЕ»: „Друкуюцца бязглуздзіцы, ... часамі сьведамая мана, перакручваньне фактаў ... ці проста звыклая хлусьня," „ ... а асабліва калі Вы(Гарошка) пішаце аб *адшчэпніках*. А хто такі *адшчэпнік*? ... гэта Вы."

Ліст з гэтымі цытатамі рэдакцыя атрымала нядаўна ад беларуса з Канэтыкату (ЗША), ад высокага ўрадоўца БНРаўскага, які ўжо больш як 5 гадоў ні разу ня быў у сваёй царкве ў Брукліне. Ён пайшоў з разбуральнікамі парафіі — г.зн. адшчапіўся і бязумоўна заслугоўвае называцца *прыкладным* адшчэпнікам.

Вышэй паданыя цытаты цікавыя галоўна таму, што яны паказваюць як адшчэпнікі думаюць і як яны прыпісваюць свае грахі іншаму. Ведама, што адшчэпнікі ёсьць злосныя на некага й за нешта чаго яны саромяюцца ўдакладніць на пісьме. Характэрна, што інтэлігэнтнай абароны свайго становішча адшчэпнікі ящчэ ніколі й нідзе ня публікавалі й гэта зусім зразумела чаму.

Адшчэпніцкі рух ня мае ніякай абароны — гэта рух разбурэньня беларускае царквы які ўтрымоўваецца выключна на злосьці адшчэпніцкіх актывістаў і сьвецкіх „палітыкаў"-супрацоўнікаў якія хацелі-б кіраваць царквою або што іншае зь ёю зрабіць.

• ГОЛАС ЦАРКВЫ. Выйшаў Нр.58 за Вялікдзень, 1986 г. Часапіс, які гэтым разам мае 32 бачынкі, выдаецца Радай БАПЦ. Зьмешчаныя: вельмі добра напісанае Вялікоднае Архіпастырскае Пасланьне Мітрапаліта Ізяслава, Першагерарха БАПЦ; рэлігійныя артыкулы; малітвы; артыкул у справе кананічнасьці; юбілейны артыкул на 40-лецьце БАПЦ; ліст Мітрапаліта Ізяслава да грэцкага арх. Якаваса ў справе Яноўскага; й хроніка. Каштуе 3 даляры. Можна выпісаць у Кансысторыі БАПЦ.

• Пасьля доўгага перапынку ізноў выйшаў **„БЕЛАРУС"**, Нр.328, за

(працяг на 4-й бачынцы)

Акт 25-га Сакавіка й Адраджэньне Нацыянальнай Беларускай Культуры

АЎГЕН КАЛУБОВІЧ

(працяг з папярэдняга нумару газэты)

—3—

У ЧАСЕ 1-ай сусьветнай вайны, „з восені 1915 году ... па ўсім Паўночна-Заходнім краі" было забаронена друкаваньне кніг і газэт на беларускай мове"[83]. У выніку гэтай забароны мусілі спыніць сваю дзейнасьць усе беларускія выдавецтвы ў Расеі:

„Загляне сонца ў наша ваконца" ў Пецярбургу (ад 1906 г. да вайны выдала 38 кніжок);

Выдавецтва „Нашай Нівы" ў Вільні (ад 1907 г. выдала 33 кніжкі; зборнік апавяданьняў К.Лейкі „Засеўкі", прысланы ў выдавецтва ў 1914 г., ужо ня быў выдадзены);

„Беларускае Выдавецкае Таварыства" ў Вільні (у 1914 г. выдала 13 кніжок, у 1915 — толькі 2; выдавецтва плянавала выданьне літаратурнага часапісу, школьных падручнікаў — лемантара, чытанкі, беларускай граматыкі, арытмэтыкі, слоўнікаў[84], кніжкі вершаў „Лірнік" М.Арпа[85] і іншых, але да выданьня іх ужо не дайшло);

Выдавецтва Антона Грыневіча ў Пецярбургу (у 1910-14 гг. выдала 10 кніжок);

Выдавецтва "Biełarusa" ў Вільні (у 1913-15 гг. выдала 9 кніжок);

Выдавецтва „Саха" ў Менску (у 1914-15 гг. — 5 кніжок);

Выдавецтва „Вясёлка" ў Менску, заснаванае ў пачатку 1915 году — толькі 1 кніжку.

Адраджэньне **беларускага друку** й арганізацыя ў сувязі зь ім **беларускіх выдавецтваў** пачалося таксама ў заходняй частцы Беларусі, пад нямецкай акупацыяй, яшчэ перад згадваным намі загадам Гіндэнбурга ад 16.І.1916 г. Ужо ў канцы 1915 году ў Вільні паўстала два беларускія выдавецтвы:

Выдавецтва газэты "Homan" і

Выдавецтва заснаванага там *Беларускага Камітэту*, а ў 1917 годзе —

Выдавецтва В. Ластоўскага.

Пасьля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 году ў Расеі, пры Часовым урадзе, адраджэньне беларускага друку пачалося і ўва ўсходняй (падрасейскай) частцы Беларусі. Там у 1917 годзе БНК заснаваў у Менску

Выдавецтва „Вольнай Беларусі".

Ад пачатку 1918 году ўжо ў БНР былі створаныя —

Выдавецтва Народнага Сакратарыяту БНР у Менску;

Выдавецкае Таварыства "Kryniса" (як працяг Пецярбурскага Выдавецтва Беларускай Хрысьціянскай Злучнасьці *"L. Chwiedźko i Spka"*, перанесенага ў 1918 годзе ў Менск, а ў 1919 — у Вільню);

Выдавецкае Таварыства „Бацькаўшчына" ў Менску.

Для выданьня школьных падручнікаў і дзіцячай літаратуры ў 1920 годзе Міністэрствам Асьветы БНР было заснована

Менскае Асьветнае Выдавецтва.

У Вільні ў 1919 годзе аднавіла сваю дзейнасьць, закрытае ў 1915 годзе,

Беларускае Выдавецкае Таварыства, а ў 1920 годзе паўстала прыватнае

Выдавецтва У. Знамяроўскага.

Паза межамі БНР —

Беларускае Выдавецкае Таварыства „Зорка" ў Кіеве (1919 г.);

Выдавецтва Міністэрства Беларускіх Спраў у Коўне (1919-20 гг.);

Выдавецкае „Таварыства імя Ф. Скарыны" ў Коўне (1919-21 гг.);

Выдавецтва „Беларускай Місіі" ў Бэрліне (1919-21 гг.);

Выдавецтва Вайскова-Дыпляматычнай Місіі БНР у Рызе (1920-21 гг.).

Усе названыя вышэй школьныя падручнікі, дзесяткі іншых кніг і брашураў, беларускія газэты й часапісы былі выдадзеныя гэтымі выдавецтвамі. Зь іх із кніг усяго разам: у 1917 годзе — 23 кніжкі, у 1918 — 51, у 1919 — 36[86]. За 1920 і 1921 гг. мы ня ведаем дакладнае статыстыкі. З мастацкай літаратуры — гэта творы В. Дуніна-Марцінкевіча[87], Ф. Багушэвіча[88], Я. Купалы[89], Я. Коласа[90], А. Гаруна[91], К. Каганца[92], Ядвігіна Ш.[93], А. Паўловіча[94], Ф. Аляхновіча[95], М. Гарэцкага[96] й іншых беларускіх пісьменьнікаў. З мовазнаўчае й гістарычнае літаратуры — слоўнікі М. Гарэцкага, В. Ластоўскага й К. Дуж-Душэўскага[97], публікацыі М. Доўнара-Запольскага, А. Цьвікевіча, К. Езавітава, А. Навіны (Луцкевіча), Я. Варонкі[98]. Сьпеўнік А. Грыневіча[99], кніжка пра беларускія песьні А. Фарботкі[100] й г.д.

З прыходам у Беларусь бальшававікоў дзейнасьць усіх менаваных беларускіх выдавецтваў была забаронена. Дзеля таго-ж, што савецкая ўлада ў БССР, заміж іх, не зарганізавала ніякага іншага беларускага выдавецтва[101], у красавіку 1922 году ў Менску на сродкі сяброў-пайшчыкаў паўстала *Беларускае каапэратыўна-выдавецкае Таварыства „Адраджэньне"*. За колькі месяцаў яно выдала шэраг кніжок мастацкай літаратуры (зборнікі вершаў *„Дудка Беларуская"* й *„Смык Беларускі" Ф. Багушэвіча, „Спадчына" Я. Купалы, „Водгульле" Я. Коласа, „Пад родным небам" З. Бядулі*, паэма *„Босыя на вогнішчы" М. Чарота* — першыя іхныя савецкія выданьні), колькі беларускіх школьных падручнікаў, „Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры" М. Янчука й пад рэдакцыяй Я. Лёсіка літаратурна-навуковы весьнік Інстытуту Беларускае Культуры „Адраджэньне", Нр.1[102], сканфіскаваны савецкай цэнзураю й зусім забаронены. І само выдавецтва „Адраджэньне" праіснавала нядоўга, будучы ў канцы таго-ж 1922 году „рэарганізаваным" у Выдавецтва „Савецкая Беларусь".

—4—

РАЗАМ з друкам, дзякуючы новым беларускім выдавецтвам, адрадзіліся й беларускія пэрыядычныя выданьні — **газэты** й **часапісы**. Некаторыя выдавецтвы, як, прыкладам, Выдавецкае Таварыства „Бацькаўшчына" ў Менску (яно мела свае аддзелы ў Бабруйску, Горадні, Вільні, Рызе, у некаторых паветавых цэнтрах) асабліва было актыўным у выданьні беларускіх газэтаў і часапісаў („Беларусь", „Беларускае Слова", „Беларуская Думка", „Незалежная Думка", „Беларуская Ілюстраваная Часопісь", „Бацькаўшчына" й інш.).

Пачатак адраджэньню беларускай прэсы паклала газэта „Гоман", якая ад 15.ІІ.1916 г. двойчы на тыдзень пачала выходзіць у Вільні пад рэдакцыяй В. Ластоўскага, а ад Нр.33/125 за 24.IV.1917 г. — Я. Салаўя. Сьпярша газэта друкавалася толькі лацінскім шрыфтам, а ад 1.IX.1916 — лацінскім і кірылічным. Апошні, ведамы нам, мажліва, не апошні нумар газэты (Нр.62/258) выйшаў 9.VIII.1918 году.

1.XI.1916 г. у Пецярбурзе пачалі выдаваць беларускія газэты З. Жылуновіч (Ц. Гартны) і Э. Будзька. Першы — газэту

„Дзяньніцу", другі —

"Swietač".

Абедва выдалі толькі Нр.Нр.1-7, але дзеля немажлівых цэнзурных вымогаў 31.XII.1916 г. выданьне газэтаў мусілі спыніць.

У 1917 годзе, пасьля Лютаўскай расейскай рэвалюцыі, пры Часовым урадзе, зьявіліся беларускія газэты і ў Менску:

„Вольная Беларусь" (ад 28.V.1917 г.) як тыднёвік БНК (пазьней — Цэнтральнай Рады Беларускіх арганізацыяў — Вялікай Беларускай Рады — Рады БНР); рэдактар газэты — Я. Лёсік;

„Грамада", тыднёвік БСГ, рэдактар — А. Смоліч;

„Беларуская Рада", орган Цэнтральнай Беларускай Вайсковай Рады, выходзіла тройчы ў тыдні;

і ў Пецярбургу ад 8-га сьнежня —

"Kryniса", пад рэдакцыяй кс. Л. Хведзькі.

У 1918 годзе, ужо ў БНР, працягвалі выходзіць газэты *„Гоман"*, *„Вольная Беларусь"*, *„Беларуская Рада"*, *"Kryniса"* (перанесеная із Пецярбургу ў Менск і рэдагаваная тут кс. В. Гадлеўскім). Апрача таго зьявіліся новыя газэты:

„Беларускі Шлях" (Менск), штодзеньнік Менскага Народнага Прадстаўніцтва, пад рэдакцыяй А. Прушынскага (А. Гаруна) ці П. Аляксюка;

„Родны Край" (Слуцак), тыднёвік Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Слуцку, пад рэдакцыяй А. Пяткевіча;

і часапісы —

„Беларуская Ілюстраваная Часопісь" (Вільня);

„Варта" (Менск), ілюстраваны літаратурна-грамадзкі, навукова-гістарычны й эканамічны штомесячнік пад рэдакцыяй Я. Варонкі; і

„Крывічанін" (Вільня), палітычна-літаратурны штомесячнік пад рэдакцыяй В. Ластоўскага. (Два апошнія выйшлі толькі Нр.1 за кастрычнік месяц.)

Ад сьнежаня 1918 году да красавіка-жніўня 1919 году БНР, за выключэньнем Гарадзеншчыны, Беласточчыны, Берасьцейшчыны й усходняй часткі Віленшчыны, была акупаваная савецкім войскам. На акупаванай тэрыторыі, на загад ЦК РКП(б) з Масквы, 30.XII.1918 г. у Смаленску, на абласным зьезьдзе РКП(б), была праклямаваная БССР; якую, на новы загад з Масквы, 27.ІІ.1919 г. зьліквідавалі, улучыўшы яе ў г.зв. ЛітБел. І ў БССР і ў ЛітБел савецкімі ўладамі не выдавалася *аніводнай* газэты ці часапісу ў *беларускай мове*[103]. Яны працягвалі ў гэтым часе выходзіць у Горадні й Вільні (да заняцьця яе савецкім войскам), куды зь Менску выехалі Рада й Урад БНР. Тут выдаваліся газэты:

„Беларусь" (Горадня), двойчы на тыдзень, орган Цэнтральнай Рады Гарадзеншчыны;

„Зорка" (Горадня), тыднёвік Гарадзенскага Беларускага Камітэту;

„Родны Край" (Горадня), орган Беларускай Партыі Эсэраў пад рэдакцыяй Т. Грыба.

Па заняцьці польскім войскам Вільні (21.IV.1919 г.) там пачалі выходзіць беларускія газэты —

„Незалежная Беларусь", орган Беларускай Народнай Партыі, пад рэдакцыяй Я. Станкевіча;

„Наша Думка";

„Беларуская Думка", тройчы ў тыдзень, орган Беларускай Партыі Эсэраў, пад рэдакцыяй І. Вайцяховіча.

Але хутка палякі закрылі гэтыя віленскія газэты, як і гарадзенскую газэту *„Родны Край"*. Аднак, заміж іх, пад польскай акупацыяй БНР зьявіліся іншыя газэты —

„Беларускі Народ" (Горадня), двойчы на тыдзень;

„Беларускае Слова" (Горадня), пад рэдакцыяй С. Рак-Міхайлоўскага;

„Грамадзянін" (Вільня), орган Беларускай Партыі Эсэраў пад рэдакцыяй Т. Грыба;

а па заняцьці палякамі Менску (8.VIII.1919 г.) —

"Zwon" (Менск), тройчы на тыдзень, пад рэдакцыяй І. Луцэвіча (Я. Купалы) ці Я. Лёсіка, якую ў канцы 1919 году замяніў штодзеньнік

„Беларусь" пад рэдакцыяй Я. Лёсіка.

Паза межамі БНР — у 1919 годзе Беларуская Дыпляматычная Місія ў Бэрліне выдавала для ваенна-палонных беларусаў у Нямеччыне газэту

„З Роднага Краю", а ў Коўні для беларускіх вайсковых аддзелаў у Летуве выходзіла газэта

„Варта Бацькаўшчыны".

Із беларускіх часапісаў у 1919 годзе выходзілі

„Бацькаўшчына" (Горадня), тыднёвік Беларуска-Прасьветнага Таварыства „Бацькаўшчына", закрыты польскімі акупантамі;

„Беларускае Жыцьцё" (Вільня), ілюстраваны тыднёвік пад рэдакцыяй Ф. Аляхновіча;

а паза БНР —

„Часопісь" (Коўня), ілюстраваны штомесячнік Міністэрства Беларускіх Спраў у летувіскім урадзе, пад рэдакцыяй Я. Варонкі.

У 1920 годзе далей выходзіў у Менску штодзеньнік *„Беларусь"* а ў Коўні — *„Варта Бацькаўшчыны"*. З новых газэтаў —

„Незалежная Думка" (Вільня), тыднёвік;

„Наша Каляіна" (Слуцак), двухтыднёвік Беларускай Партыі Эсэраў; і

„Пагоня" (Вільня — Коўня), орган Міністэрства Беларускіх Спраў у летувіскім урадзе.

Із часапісаў выходзілі далей *„Беларускае Жыцьцё"* (перанесенае зь Вільні ў Менск) і *„Часопісь"* Міністэрства Беларускіх Спраў у летувіскім урадзе. У Менску зьявіліся тры новыя часапісы —

„Рунь", ілюстраваны тыднёвік літаратуры й мастацтва пад рэдакцыяй І. Луцэвіча (Я. Купалы), які замяніў сабою часапіс *„Беларускае Жыцьцё"*;

„Падарунак Беларускаму Жаўнеру", орган Беларускай Вайсковай Камісіі; і

„Саха", штомесячнік сельскай гаспадаркі пад рэдакцыяй А. Уласава, аднаўлены пасьля закрыцьця яго ў 1915 годзе;

у Коўні —

„Наша Зямля";

у Рызе —

„На Чужыне", штомесячнік Вайскова-Дыпляматычнай Місіі БНР у Латвіі, пад рэдакцыяй сакратара Місіі Г. Казячага.

У 1921 годзе ў Вільні выходзілі газэты

„Беларускія Ведамасьці", тыднёвік пад рэдакцыяй М. Гарэцкага, і

„Беларускі Звон" пад рэдакцыяй Ф. Аляхновіча;

а із часапісаў — толькі ў Коўні

двухтыднёвік *„Вайсковы"*.

Усе названыя тут БНРаўскія газэты й часапісы на тэрыторыі БНР пры паўторнай акупацыі БНР расейска-савецкім войскам у ліпені-жніўні 1920 году, як і царскімі ўладамі ў 1915 годзе, або былі ізноў закрытыя, або яны самі мусілі спыніць свой выхад. Заміж іх, як і ў 1917 годзе, савецкія ўлады выдавалі свае пэрыядычныя выданьні ў **расейскай** мове[104]. У студзені 1919 году ЦБ КП(б)Б прызнала нават немэтазгодным выдаваць у БССР газэты ў беларускай мове[105].

Толькі ад жніўня 1920 году, пасьля другога абвешчаньня БССР, побач шматлікіх расейскіх публікацыяў, было дазволена выдаваць пад рэдакцыяй Ц. Гартнага на **аднэй з аднаго** боку **газэтнай шпальце „насьценную"** газэту" *„Работніцка-сялянская Беларусь"* (ведамы Нр.1 за 4-га жніўня), якая ў сталіцы БССР, збоку тэатральных афішаў і афіцыйных загадаў і абвестак, наклейвалася на вітрынах і сьценах [106]; а ад 15.VIII.1920 г. у газэце *„Советская Белоруссия"* — расейскую мову замяніць на беларускую[107]. Ад верасьня 1920 году Наркамасьветы БССР пачаў выдаваць таксама пад рэдакцыяй Я. Купалы зь нерэгулярным выхадам і першы савецкі літаратурна-мастацкі часапіс у беларускай мове *„Вольны сьцяг"* (за 1920-22 гг. выйшлі Нр.Нр.1-9); а ў 1921-22 гг. пад рэдакцыяй З. Бядулі — такі-ж нерэгулярны дзіцячы часапіс *„Зоркі"*. Першы рэгулярны савецкі літаратурны часапіс у беларускай мове *„Полымя"* пачаў выходзіць у Менску ад сьнежаня 1922 году, г.зн. на 6-ым годзе пасьля Кастрычніцкай рэвалюцыі.

---

83) З. Бядуля, тады сакратар рэдакцыі газэты „Наша Ніва" (Пяцьдзесят чатыры дарогі. Аўтабіяграфіі беларускіх пісьменьнікаў, Мінск, 1963, б.82).

84) С. Х. Александровіч. Пуцявіны роднага слова, Мінск, 1971, б.148.

85) А. А. Лойка. Гісторыя беларускай літаратуры, ч.2, Мінск, 1980, б.385.

86) Паводля Ю. Бібілы. Летапіс беларускага друку, ч.3, 1917-1924 гг.. Сшытак першы, Менск, 1927 г.

87) *„Залёты"* (*Сцэнічныя творы*, т.1, ч.1, Менск, 1918 г.).

88) *Maciej Buračok (F. Bahuševič) Dudka Biełaruskaja*, Wilnia, 1918; *Symon Reŭka z pad Barysawa (F. Bahuševič). Smyk Bielaruski*, Wilnia. 1918.

89) *„Паўлінка"* (*Сцэнічныя творы*, т.1, ч.1, Менск, 1918 г.).

90) *„Сымон Музыка"*, Менск, 1918 г.; *„Антось Лата. На дарозе жыцьця"* (*Сцэнічныя творы*, Менск, 1917 г.); *„Казкі жыцьця"*, Коўна, 1921 г.

91) *„Матчын Дар"* (Зборнік вершаў), Менск, 1918 г.

92) *„Модны шляхцюк"* (*Сцэнічныя творы*, т.1, ч.2, Менск, 1918 г.).

93) "Uspaminy", Wilnia, 1921 h.

94) *„Васількі"* (драма), Вільня, 1919 г.

(працяг на 4-й бачыньцы)

З Парафіяльнага Жыцьця ў Брукліне

На здымцы, зьлева направа, айцец Максім Таўпека, Уладыка Мітрапаліт Ізяслаў і Іподыякан Лявон Войтанка пасьвячаюць Пасхі ў парафіяльнай залі пасьля Вялікоднае Багаслужбы раніцай 4-га траўня г.г. Айцец Максім, прыехаўшы ў Нью Ёрк з Канады, памог Уладыку Мітрапаліту адслужыць усе сьвяточныя Багаслужбы ў Вялікі Тыдзень перад Уваскрасеньнем Хрыстовым.

BYELORUSSIA TODAY

(continued from page 2)

children are often secretly baptized by village priests sworn to secrecy and later most aren't told of this fact. Baptism may endanger their opportunities in shool, at work, or thier careers.

The beautiful Orthodox Church I visited was full of worshipers. The priests were young and religion was very much alive. Even while thinking this, I felt my companion stiffen and look around, searching for any familiar face which could undo her. She didn't want her children deprived of any forthcoming opportunities, though she had reached her own goals and expected no more. She was trying to be a "good communist" and hostess at the same time, but I seemed to be determined to corrupt her with too many questions she could not answer.

As a change to the constant partying, drinking and being entertained, I tried out a modern disco. It was filled with eighteen to twenty-one-year olds and English as well as German music, though ancient to me, was new to the locals who danced continuously, pausing ocassionally for a drink of beer or lemonade during intervals. The queue to the counter meant a half hour wait. The disco, strictly supervised by the police, that is the KGB and the militia, closed at eleven and everyone drifted off to catch buses or walk home.

Oddly, walking home or riding a bus after dark is safe in the Soviet Union. Crime, such as rape, murder or mugging is rare. Stealing is the exception, especially if it concerns foreign currency or goods. Informers do good business with the militia, and everyone fears being caught. Whom can one trust amongst friends? I was never frightened of returning to home base after dark, though approached a few times by men who requested my company for some of the way home. Lone men, suspected of being drunk, are readily picked up by the militia and escorted to the lock-up. The militia could and often did, turn-up patrolling the streets and alleys in the most unexpected places. Many boys I saw were in unioform and I stopped noticing them as representing any particular organization. Only the local militia responsible for my papers and passport, kept me apprehensive with too many questions I could not answer, and too much personal interest in my activities to feel comfortable. I felt guilty of nothing.

Finally out of Byelorussia, away from officialdom, I appreciate and love my freedom so much more. I'm glad I had the opportunity to experience another type of life. I feel lucky to have met relatives and friends I may never see again, and I am sad that they are stuck in a state which keeps them deliberately ignorant of the world. When I hear the song "Lublu nash Kray" (I love our Country"), I'll know how my parents feel about Byelorussia, and always remember. □

СЬВЯТОЙ ПАМЯЦІ
УЛАДЗІМІР СУХІ

Нарадзіўся 5 кастрычніка 1918 году ў вёсцы Есьмяноўцы, павету Вяжына Вялейскага на Беларусі ў сям'і сялянаў: бацька Юльяна й маці Марыі. У сям'і Сухіх было дзевяць дзяцей зь якіх найстарэйшы Іван і наймалодшая Лёля яшчэ жывуць. Іншыя дзеці паўміралі яшчэ маладымі. Вучыўся малады Валодзя ў пачатковым вучылішчы ў Вяжыне. Падчас акупацыі Беларусі рознымі акупантамі, с.п. Уладзімір бараніў правы пакрыўджанага беларускага Народу й Бацькаўшчыну Беларусь. Пасьля вайны яму прышлося пабыць у палоне ў Даніі, скуль, пры помачы Прэзыдэнта М. Абрамчыка, У. Сухі пераехаў у 1948 г. ў Англію, дзе працаваў, ажаніўся й набыў сваю хату.

Да грамадзкіх арганізацыяў, ці лепш, як ён казаў „да груповак" ён не належаў, хаця несупярэчыў прыходзіць на нацыянальныя сьвяткаваньні й спатканьні.

Найлепш любіў Царкву й стала прыходзіў на Багаслужбы ў парафіі сьв. Спаса Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы ў Брадфардзе. На працягу свайго 68-

с.п. Уладзімір Сухі

гадовага жыцьця ён рэдка калі наракаў на сваё здароўе, аднак у апошку, пры праверцы лекарамі ў шпіталі, было сьцьверджана, што хвароба нявылячальная. 26-га травеня сёлета с.п. Уладзімер Сухі адыйшоў ад нас на жыцьцё вечнае. Ён заставіў асірацелую ўдаву Фэлісію, сыноў Паўла й Аляксандра, дачку Анну, і ўнучку Аманду.

Адпявальную службу ў Царкве сэйнт Чадс, там дзе беларусы Брадфарду моляцца, адслужыў Мітр. Прат. а. Янка Абабурка пры ўдзеле больш як сотні асобаў. Паховіны на магільніку Шулемоор Сэмэтэры ў Брадфардзе адбыліся 3-га чэрвеня 1986 году.

Хай будзе яму лёгкай Ангельская зямелька й сьніцца васількова Маці Беларусь!

Вечная Яму Памяць!

*

СЬВЕТЛАЙ ПАМЯЦІ
МАТУШКА
Протапрасьвіцера а. Васіля Кендыша
МАРЫЯ

З Божай Волі, пасьля кароткае й цяжкое хваробы, адышла на вечны супачынак 20 травеня сёлета ў Спрынгфільд Массачусэтс, пакінуўшы ў глыбокімі смутку Айца Васіля, сына Мікалая, брата Пятра Яскевіча

Матушка Марыя

ў Польшчы, братовую Паўла Ольгу Яскевіч, пляменіка Пятра Яскевтча з сям'ёю й пляменіка Андрэя Прухняка.

Пахавальныя службы й паховіны былі выкананыя Яго Высокапраасьвячэнствам Мітрапалітам БАПЦ Ізяславам у саслужэньні Айца Васіля й Іподыякана Лявона Войтанкі. Паховіны адбыліся 24-га травеня на магілках у Спрынгфільд Масс.

Вечная Ёй Памяць!

Нарадзілася Матушка Марыя 14 лістапада 1920 году ад бацькоў Антона й Еўдакі Яскевіч у г.Маладэчна ў Заходняй Беларусі. Пачатковую школу закончыла ў Маладэчна. Гімназію ў Нясьвіжы Наваградзкага павету. 3-х гадовы Пэдагагічны Ліцэй у Шчучыне. Падчас вайны закончыла курс Настаўніцкага Інстытуту й працавала настаўніцай у Клецкім Раёнє. Там пазнаёмілася з настаўнікам Васілём Кендышам і пажаніліся ў 1941 годзе. У выніку ваенныхэ падзеяў апынуліся ў Зах. Нямеччыне і ў 1950 г. пераехалі на сталае пасяленьне ў ЗША дзе, у 1951 г., нарадзіўся сын Мікалай. Падгадаваўшы сына, закончыўшы мед. тэхн. школу атрымала працу ў Мэрсі Госпіталь у Спрынгфільд, дзе працавала 21 год і вышла на пэнсыю ў пачатку гэтага году. З Божае Волі па кароткім супачынку, адыйшла на вечны супачынак.

Вечная Памяць!

РОЗНАЕ

(працяг з 2-й бачынкі)

студзень-сакавік, 1986 г. У газэце прадаўжаецца ігнаранцыя ўсяго звязанага з БАПЦ. Гэты нумар *Беларуса* ёсьць апошні друкаваны на разьбітым лінатыпе ў старамоднай украінскай друкарні якая ўжо закрылася. Пра будучыню *Беларуса* нічога ня ведама, але ясна, што ў новай мадэрнай друкарні выданьне газэты будзе каштаваць больш. •

Акт 25-га Сакавіка...

(працяг з 3-й бачынкі)

95) *"Bazylišak", "Na Antokali", "Butrym Niamira"* — усе ў Вільні ў 1918 г.; „*Чорт і баба*", „*Манька*" (*Сцэнічныя творы*, т.1, ч.2, Менск, 1918 г.); *"Strachi Zyćcia", "Dziadźka Jakub", "Na wioscy"* — усе ў Вільні ў 1919 г.; „*Цені*", Менск, 1920 г.; *"Niaskončanaja drama"*, Wilnia, 1921 h.

96) „*Дзьве душы*", Вільня, 1920 г.

97) *М. і Г. Гарэцкія. Маскоўска-беларускі слоўнік*, Выданьне 2-ое, Вільня, 1920 г.; *М. Гарэцкі. Беларуска-маскоўскі слоўнік*, Вільня, 1921 г.; *В. Ластоўскі. Падручны Расійска-Крыўскі* (*Беларускі*) *Слоўнік*, Коўна, 1920 г.; *К. Дуж-Душэўскі і В. Ластоўскі. Слоўнік гэамэтрычных і трыганамэтрычных тэрмінаў і сказаў*, Коўна, 1920 г.

98) *Праф. М. В. Доўнар-Запольскі. Асновы дзяржаўнасьці Беларусі* (брашура із картаю БНР у пяці асобных выданьнях — у беларускай, нямецкай, францускай, польскай і расейскай мовах), Городно, 1919 г.; *А. Цьвікевіч. Беларусь*, Бэрлін, 1919 г. і „*Адраджэньне Беларусі і Польшча*", Бэрлін 1921 г.; *К. Езавітаў. Беларусы і палякі*, Коўна, 1919 г.; *А. Навіна* (*Луцкевіч*). *Польская акупацыя ў Беларусі*, Вільня, 1920 г.; *Я. Варонко. Беларускі рух ад 1917 да 1920 году. Коўна, 1920.*

99) *А. Грыневіч. Народны сьпеўнік*, Вільня, 1920 г.

100) *А. Фарботко. Беларусь у песьнях*, Менск, 1920 г.

101) Для выданьня расейскіх газэтаў і часапісаў у БССР у лістападзе 1920 г. у Менску было заснавана аддзяленьне Дзяржаўнага Выдавецтва РСФСР, у студзені 1921 г. пераназванае ў Дзяржаўнае Выдавецтва БССР, якое ў наступным годзе увайшло ў склад Белтрэстдруку.

102) У ім: новыя творы Я. Купалы, Я. Коласа, К. Каганца, М. Грамыкі, артыкулы М. Пятуховіча, С. Некрашэвіча, Я. Лёсіка й інш.

103) Аўген Калубовіч, б.35.

104) Вось далёка няпоўны сьпіс іхны.

Газэты:

у Смаленску — „*Советская правда*" (1917-18 гг.), „*Извѣстія Смоленскаго Совѣта*" (ад к. 1917 г.), „*Известия Западной коммуны*" (1918 г.), „*Бедняк*" (1918-19 гг.) і інш.

у Менску — „*Звѣзда*" (іншыя ейныя назовы — „*Молотъ*", „*Буревестникъ*", ад 1917 г.), „*Крестьянская газета*" (1917 г.), „*Извѣстія Минскаго Совѣта*" (іншы назоў — „*Рабочий и солдат*", 1917-18 гг.), „*Известия Временного Рабоче-Крестьянского Советского Правительства Белорусии*" (1919 г.), „*Минский пролетарий*" (1919 г.), „*Известия военно-революционного Комитета ССРБ*" (1920 г.), „*Советская Белоруссия*" (ад ліпеня 1920 г., перад тым выходзіла ў Смаленску);

у Магілёве — „*Известия Могиленвского Совета*" (1918 г.), „*Соха и молот*" (1919-24 гг.);

у Віцебску — „*Известия Военно-революцийного комитета г. Витебска*" (іншы назоў — „*Заря Запада*", ад 1918 г.), „*Известия Витебского Совета*" (1919 г.), „*Голос бедняка*" (1919 г.);

у Гомелі — „*Извѣстія Гомельскаго Совѣта*" (іншы назоў — „*Путь Советов*", 1917-20 гг.), „*Известия революционного комитета г. Гомеля*" (1919 г.);

у Полацку — „*Революціонный голосъ*" (1917 г.), „*Красная газета*" (1918 г.), „*Известия*" (1918-19 гг.);

„*Извѣстія Мозырскаго Совѣта*" (1917-18 гг.), „*Известия Колимовичского исполкома*" (1918 г.). „*Известия Совета Оршанского уезда*" (іншы назоў — „*Набат*", 1918-20 гг.), „*Известия Борисовского Совдепа*", ад 1918 г., ад 1920 г. — „*Бедняк*"), „*Известия Исполкома Советов*" (іншы назоў — „*Факел*"), Сянно, 1918-22 гг., і г.д.

Часапісы:

гаспадарчыя — „*Экономическая жизнь*" (Смаленск, 1918-19 гг.), „*Хозяйство Белоруссии*" (Менск, 1920-21 гг.); грамадзка-палітычныя — „*Заря Запада*" (Менск, 1919 г.), „*Коммунистический труд*" (Віцебск, 1919-23 гг.), „*Полесский коммунар*" (Гомель, ад 1919 г.), „*Заря*" (Чаусы, 1919 г.), „*Голос труда*" (Віцебск, 1920-21 гг.); камсамольскія — „*Набат молодежн*" (Гомель, 1920-21 гг.); асьветныя — „*Школа и культура Советской Белоруссии*" (Менск, 1919-21 гг.), „*Вестник Народного комиссариата посвещения ССРБ*" (Менск, 1921-22 гг.), „*Коммунистическое прсвещение*" (Гомель, 1920-21 гг.); літаратурна-мастацкія — „*Голос*" (Менск, 1919 г.), „*Жизнь - творчество*" (Гомель, 1919 г.), „*В буре*" (Сянно, 1919 г.), „*Искусство*" (Віцебск, 1921 г.) і інш. — БелСЭ, т.2, бб.117-119; т.5, бб.54-56; т.11, б.209; т.12, бб.398-399 і інш.; Н. Б. Ватацы. Мастацкая літаратура Савецкай Беларусі (1917-1960), Мінск, 1962, бб.383-386.

105) Аўген Калубовіч, б.65, увага 98.

106) Газэта „Літаратура і Мастацтва", Менск, Нр.83/1305 за 15.X.1958 г.

107) Паза БССР перад тым у Петраградзе — Маскве ад 1.III.1918 да 24.II.1919 гг. пад рэдакцыяй З. Жылуновіча (Ц. Гартнага) выдавалася ў беларускай мове савецкая газэта „*Дзяньніца*", а пад рэдакцыяй А. Вазілы ў Петраградзе ў ліпені-сьнежані 1918 году — двумоўны расейска-беларускі часапіс „*Чырвоны Шлях*" — БелСЭ, т.12, б.398; Н. Б. Ватацы, б.388.

(працяг будзе)